

Голас Радзілы

№ 51 (1933)
19 снежня 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАИЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

І. Аляксей СКАКУН, якога вы бачыце на гэтым здымку, кіруе адной з буйнейшых гаспадарак Брэсцкага раёна — калгасам-камбінатам «Памяць Ільіча». Сацыяльна-эканамічныя змены, якія адбыліся тут за гады адзінаццатай пяцігодкі, у многім характэрныя для ўсяго аграпрамысловага комплексу нашай рэспублікі.

ВЫСТУПЛЕННЕ М. С. ГАРБАЧОВА
ПЕРАД АМЕРЫКАНСКІМІ БІЗНЕС-
МЕНАМІ

«Мы гатовы к супрацоўніцтву»
стар. 2—3

ЗАВЯРШЫЛІСЯ ДНІ СЛАВЕНСКОЙ
КУЛЬТУРЫ У БЕЛАРУСІ

«Яны заваявалі нашы сэрцы»
стар. 6

НА ГАСТРОЛЯХ У ІСПАНІІ І ПАРТУ-
ГАЛІІ

«Прымалі шчыра, па-сяброўску»
стар. 7

МЫ ГОТОВЫ К СОТРУДНИЧЕСТВУ

Речь Михаила Сергеевича ГОРБАЧЕВА

Стремление деловых кругов СССР и США развивать и углублять сотрудничество на основе взаимной выгоды продемонстрировало IX годовое собрание членов Американско-советского торгово-экономического совета (АСТЭС). 11 декабря оно закончило работу в Московском центре международной торговли.

На заключительном пленарном заседании состоялись отчеты комитетов АСТЭС. Комитет по туризму рассмотрел аспекты двустороннего обмена, транспорта, страхования, валютного обслуживания и гостиничного сервиса. На нем был поставлен вопрос о правительственном соглашении по развитию двустороннего туристского сотрудничества. Была дана высокая оценка возобновлению воздушного сообщения между СССР и США. В комитете по малому бизнесу была подчеркнута значительная роль малых и средних компаний США в развитии советско-американской торговли, которые располагают потенциальными возможностями для закупки советских товаров и поставки оборудования для агропрома, машиностроительной и химической промышленности нашей страны.

Участники собрания выразили убеждение в том, что советско-американские торгово-экономические связи должны развиваться в масштабах, соответствующих потенциальным возможностям двух ведущих промышленных держав мира. Они будут оказывать позитивное влияние на двусторонние политические отношения и формирование атмосферы доверия между народами наших стран.

Накануне заключительного пленарного заседания АСТЭС, 10 декабря, Генеральный секретарь ЦК КПСС М. С. Горбачев принял в Кремле министра торговли США М. Болдриджа, прибывшего в столицу СССР для участия в IX годовом собрании Американско-советского торгово-экономического совета.

В этот же день советский руководитель дал в Кремле обед по случаю проведения в Москве очередного годового собрания АСТЭС. Ниже мы публикуем речь, с которой М. С. ГОРБАЧЕВ выступил на обеде.

Уважаемые дамы и господа!

Товарищи!

Рад приветствовать в Кремле участников очередного годового собрания Американско-советского торгово-экономического совета. Мы ценим большую работу, которую совет ведет вот уже 10 лет, содействуя развитию контактов между американскими фирмами и советскими внешнеторговыми организациями. Ценим тем более, что, как известно, годы это были непростые.

Хочу также обратиться со словами приветствия к прибывшему на заседание министру торговли США г-ну Болдриджу. Мы ценим его присутствие здесь.

Нынешняя встреча еще раз подтверждает, что сотрудничество людей, народов, государств с разным обществен-

ным строем и разной идеологией — дело вполне возможное, а сегодня, я бы сказал, и весьма необходимое.

Нравится мы друг другу или нет, нам придется жить на этой планете вместе. А потому важнейшая наша задача — я об этом говорил и в Женеве, и после нее — овладеть искусством уживаться друг с другом. А поскольку это надолго, то — научиться жить рядом друг с другом по-человечески, цивилизованно.

Вот здесь и встает вопрос о торгово-экономических и научно-технических связях между США и СССР — и вообще, как принято говорить, между Востоком и Западом. На эти связи мы смотрим прежде всего с точки зрения политики. Потому, во-первых, что в области политики решается главный вопрос наших отношений — воп-

рос о войне и мире. Все остальные стороны наших отношений, включая и торгово-экономические связи, призваны служить этому главному. Потому, во-вторых, что наши страны — это два экономических гиганта, вполне способных жить и развиваться без всякой торговли друг с другом.

Так оно, собственно, сейчас и происходит. Судите сами. В нашем товарообороте США — крупнейшая торговая держава мира — занимают тринадцатое место, далеко после Финляндии, Бельгии, Австрии. А мы в товарообороте США занимаем шестнадцатое место. Американский импорт из СССР по объему примерно такой же, как из Республики Берег Слоновой Кости.

Никакой экономической трагедии я в этом не вижу. И вы без нас, и мы без вас проживем, тем более, что других торговых партнеров в мире сегодня хватает.

Но вот нормально ли это политически? Я решительно отвечаю: нет и еще раз нет. В этом опасном мире мы просто не можем, не имеем права пренебрегать таким стабилизатором отношений, как торговля, экономические и научно-технические связи. Если мы хотим действительно прочных, устойчивых отношений, способных обеспечить надежный мир, то в их фундаменте должны быть и развитые деловые отношения.

Наш век — это век, когда каждая страна, каждый народ — не только большой, но и самый малый — видит величайшую ценность в своей независимости, всеми силами ее отстаивает. И, тем не менее, все мы имеем дело с растущей взаимозависимостью государств. Это — объективное последствие развития современного мирового хозяйства и, вместе с тем, — важный фактор международной стабильности. Такую

взаимозависимость мы должны приветствовать. Она может стать мощным стимулом для строительства устойчивых, нормальных, а бы даже не побоялся сказать, дружественных отношений.

Уважаемые гости! Мы хорошо понимаем сложность стоящих перед всеми нами задач. Я знаю, что среди вас есть и руководители фирм, занимающих видное место в американском военном бизнесе. Не буду скрывать: мы считаем, что этот военный бизнес оказывает опасное влияние на политику. Собственно, так считаем не только мы: само понятие военно-промышленный комплекс сформулировано не марксистами, а консервативным республиканцем, президентом США Д. Эйзенхауэром, предупреждавшим американский народ о той негативной роли, которую может играть этот комплекс.

Я это говорю не для того, чтобы попрекнуть наших сегодняшних гостей, имеющих контракты с Пентагоном. Они приехали в Москву, и мы приветствуем этот факт. Он, как мне кажется, свидетельствует о здравом смысле некоторых представителей военного бизнеса. Насколько я могу себе представить, кое-кого из них, как и деловые круги США в целом, не могут не волновать экономические и финансовые последствия для страны непомерных военных расходов, равно как последствия вызванного милитаризацией одностороннего развития хозяйства.

Что касается советского руководства, то мы глубоко убеждены, что прекращение гонки вооружений отвечает подлинным жизненным интересам не только Советского Союза, но и Соединенных Штатов Америки. Если, конечно, смотреть в суть вопроса, а не руководствоваться лишь преходящими выгодами от того или иного контракта.

Научиться жить в мире — а в этом, думается, наш с ва-

ми общий, преобладающий интерес — значит не только воздерживаться от войн. Полнокровная жизнь тем и отличается от прозябания в страхе перед новым нарастанием военной опасности, что предполагает развитие многоплановых контактов, сотрудничества, в том числе и торгов-

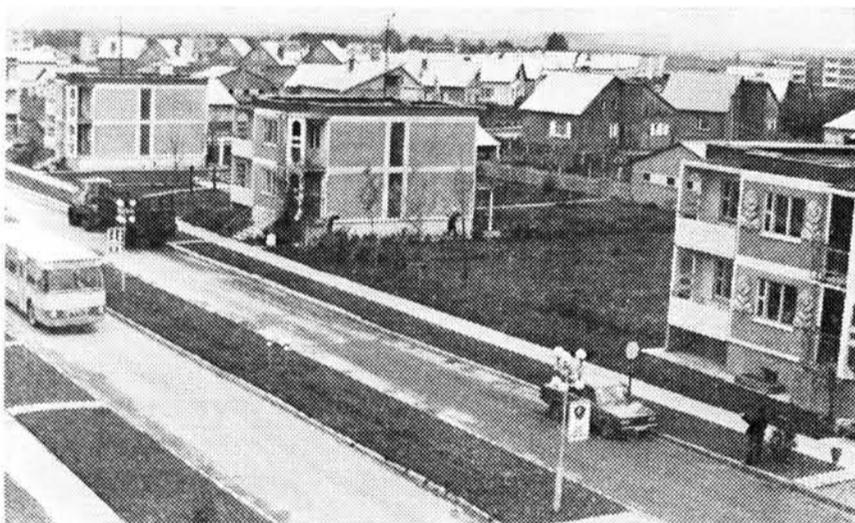
ли. Развитие торгово-экономических связей между нашими странами я считаю политической проблемой еще и потому, что главные препятствия на их пути носят политический, а не экономический характер.

Первое такое препятствие в том, что на СССР не распространены так называемый режим наибольшего благоприятствования. Термин этот порой вводит в заблуждение, создавая впечатление, будто речь идет об особом благо-расположении США к тем, кому такой режим предоставляется. Но американские бизнесмены хорошо знают, что это не так. На деле режим наибольшего благоприятствования — это не более, как отсутствие дискриминации, прежде всего в таможенных тарифах. Этим режимом пользуются в США, как мне говорили, около 120 стран.

Советскому Союзу в этом отказывают. И, конечно, тем самым создаются преграды на пути нашего экспорта многих видов товаров в США. Это лишает нас возможности заработать средства, необходимые для закупок американских товаров. Мы ведь не можем до бесконечности получать валюту, скажем, в Западной Европе, а тратить ее в США, наши торговые партнеры этого не поймут.

Второе — это чинимые нам в США препятствия с кредитами. Не мне вам, умудренному опытом бизнесмену, доказывать, что без кредитов не может быть серьезной торговли.

Третье препятствие — так называемый «экспортный контроль», то есть за-

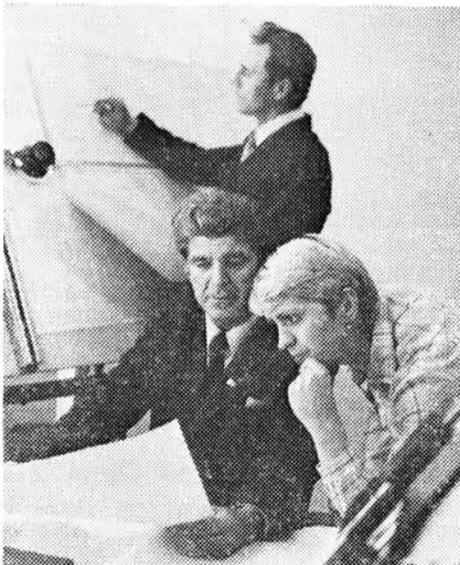

II. ВЕТЭРАНЫ калгаса ўспамінаюць: у першы паспяваенны, 1946 год яны здалі дзяржаве дзве тоны мяса. Сёлета гэтай прадукцыі прададзена 3 500 тон, малака — 6 500 тон. І так ва ўсім. Праўда, гэта і не дзіўна, мінула ж сорок гадоў. Сёння калгас-камбінат «Памяць Ільіча» — высокамеханізаваная гаспадарка, дзе ўсе асноўныя работы выконвае тэхніка. Найбольш значныя змены адбыліся тут за час, што прайшоў пасля XXVI з'езда КПСС, які ўзяў курс на дынамічнае развіццё і рост эфектыўнасці ўсіх галін сельскай гаспадаркі, павелічэнне вытворчасці і павышэнне якасці прадукцыі. У калгасе гэтую задачу вырашылі за кошт уводу ў дзеянне буйнога жывёлагадоўчага комплексу на 10 тысяч галоў. Што ж тычыцца земляробства, дык поспехі тут таксама відавочныя. Сёлета, напрыклад, калгаснікі атрымалі з

кожнага гектара па 30 цэнтнераў збожжа, 307 — бульбы, 650 — кармавых буракоў.

За пяць мінулых гадоў змянілася і сацыяльна-культурнае аблічча калгаса. Атрымліваючы ў год тры-чатыры мільёны рублёў чыстага прыбытку, калгас прыкладна палову гэтых сродкаў накіроўвае на сацыяльна-культурнае развіццё. Пасёлак Атрамечева, цэнтральная сядзіба гаспадаркі, пабудаваны фактычна за мінулыя пяць гадоў. Цяпер тут у добраўпарадкаваных кватэрах з усімі гарадскімі выгодамі жыве 150 сем'яў калгаснікаў. У наступным пяцігоддзі плануецца пабудаваць яшчэ 200 кватэр.

НА ЗДЫМКАХ: пасёлак Атрамечева. У такіх дамах жывуць сем'і калгаснікаў; у гаспадарцы ёсць свая коннаспартыўная школа; на ватманах нараджаюцца новыя контуры цэнтраль-

най сядзібы гаспадаркі; мясцовыя артысты — жывёлаводы, механізатары,

паляводы — сабраліся на рэпетыцыю. Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

прет на вывоз очень многих видов товаров под предлогом того, что это может помочь военному производству в СССР и тем самым нанести ущерб безопасности США.

На эту тему особенно много спекулируют.

Хочу прежде всего сказать: версия, будто оборонный потенциал СССР чуть не весь основывается на купленной западной технологии и без этого развиваться не может, — полнейшая чепуха. Авторы этой версии просто забывают, с какой страной они имеют дело, забывают — или хотят заставить других забыть, что Советский Союз — страна большой науки и передовой техники, страна выдающихся ученых и инженеров, высококвалифицированных рабочих.

Конечно, как и любая другая страна, и в гражданском, и в военном производстве мы опираемся, наряду с собственными, и на мировые достижения науки и техники, на мировую производственный опыт. Это жизнь, это неизбежность, и пример тому дают сами США. Не секрет, что, скажем, решающую роль в создании ядерного оружия и ракет сыграли не американская наука и ученые, а европейские, в том числе русские, советские.

Не надо забывать ни реальные факты сегодняшнего дня, ни уроки истории. Позвольте мне в интересах истины напомнить о некоторых из них.

Ведь это факт, например, что теоретические основы ракетной техники были открыты и разработаны выдающимся русским ученым Циолковским, что в нашей стране были заложены основные концепции многоступенчатых ракет, созданы первые экспериментальные ракеты и, наконец, запущен первый искусственный спутник Земли. Я уже не говорю о первом полете человека в космос.

О вкладе русских и советских ученых — от Менделеева до наших дней — в развитие современной химии можно говорить очень много. Ограничусь упоминанием того факта, что с 1950 года

по сегодняшний день половина трансураниевых элементов открыта советскими учеными.

Неоспоримым фактом является и огромный, во многом решающий, вклад советских ученых в разработку теории цепных реакций, теории света и радиоволн, открытые лазеры. Современную аэродинамику, сверхнизкие температуры и сверхвысокое давление, почти все виды технологий в металлургии наших дней — все это было бы невозможно себе представить без того, что сделано учеными Советского Союза.

Но мы же не говорим, что американские корпорации работают на краденной у СССР технологии!

Мы, как и вы, заинтересованы в развитии научно-технических связей и сотрудничества. Это нормальный, законный интерес. И я бы хотел, чтобы все в США поняли, что рынок для устаревших товаров мы не станем, покупать будем только то, что отвечает высоким мировым стандартам. И если США будут продолжать свою нынешнюю политику, то сделаем нужное нам сами или приобретем в других странах.

Еще одно препятствие для развития наших торгово-экономических связей — это вошедшая в США в привычку политика бойкотов, эмбарго, «наказаний», нарушений торговых контрактов. Вы сами знаете результаты: Советский Союз не понес особого ущерба, а вот коммерческая репутация американского бизнеса и тем самым его конкурентоспособность на советском рынке серьезно пострадала. Наши хозяйственники потеряли доверие к американским партнерам. Вот они и отдают все чаще предпочтение другим.

Так произошло с крупными заказами на трубокладчики, на оборудование для Новолипецкого металлургического комбината, алюминиевого завода в Сибири. Не говорю уже о закупках нефтегазового, бурового и разведочного оборудования, где доля США в наших закупках упала до менее чем половины процента. Между тем вы лучше меня знаете

мировую экономическую конъюнктуру и, в частности, тот факт, что на обозримое будущее надо ожидать обострения конкуренции на мировом рынке.

Я буду с вами совершенно откровенен: пока эти препятствия не будут устранены, нормального, широкомасштабного развития советско-американской торговли и иных экономических связей не будет. Мы об этом сожалеем, но выпрашивать у США ничего не будем.

А вот если эти политические препятствия уберут, перед нами, я уверен, откроются широкие перспективы. Мы не являемся вашими конкурентами на мировом или внутреннем рынке — здесь у американцев больше трудностей с их союзниками, чем с нами. А вот партнерами можем стать — партнерами естественными и, могу вас заверить, — честными и надежными.

Для этого, конечно, пришлось бы поработать и вам, и нам. Лучше изучить рынок друг друга, улучшить механизмы экономического сотрудничества. Я знаю, что здесь небезгрешны и мы. Правительство СССР достаточно критично относится и к нашим внешнеторговым организациям. Возмозно, на наш взгляд, новые формы производственного и научно-технического сотрудничества.

Мы сейчас ведем в этом плане очень большую работу с социалистическими странами. Углубление экономической интеграции с ними мы считаем важнейшей задачей. Будем также расширять торговлю и другие формы экономического сотрудничества с Западной Европой, Японией, развивающимися государствами.

Мы бы хотели, чтобы в стороне от этого процесса не остались и экономические отношения с Соединенными Штатами. И по политическим мотивам, о которых я говорил, и по экономическим. У нас очень большие планы по развитию своей экономики, науки и техники. И мы хотели бы в максимальной мере использовать для этого и дополнительные возможности, открываемые международным сотрудничеством, в том числе с США.

Речь может пойти о крупных долгосрочных проектах, а также о множестве средних и даже небольших сделок, которые могут заинтересовать и гигантов, и мелких, и средний бизнес. Если ситуация будет нормализована, если будет создана надежная политическая и договорно-правовая база для развития торгово-экономических отношений, мы найдем и что у вас покупать, и что вам продавать.

Мы могли бы предложить американским компаниям и фирмам участие в наших программах дальнейшего развития энергетического сектора экономики. Могли бы мы подумать и о долевом участии американских фирм и компаний в нашей большой работе по коренной модернизации станкостроения и других отраслей машиностроительного комплекса. При соответствующей заинтересованности американские фирмы, наверное, могли бы подключиться к тому, что делается у нас в агропромышленном комплексе, химии, нефтехимии, производстве комплексов машин и средств для внедрения интенсивной технологии в земледелие и животноводство.

Но для всего этого нужна надлежащая политическая воля. Экономические отношения необходимо строить на долговременной основе. Нужны гарантии, что те или иные политические поветрия не начнут вновь подрывать деловые связи.

А теперь позвольте еще раз вернуться к политике.

Всего три недели отделяют это собрание АСТЭС от советско-американской встречи в Женеве. В этом — особое его значение. Как я понимаю, оно посвящено анализу потенциальных возможностей сотрудничества между СССР и США в хозяйственно-экономической сфере, поискам того, что должно быть сделано во имя самых широких интересов и советского, и американского народов.

Понимание того, что нынешнее состояние советско-американских отношений неудовлетворительно и опасно, было главным, что привело меня и президента Рейгана к встрече, к переговорам в

Женеве. Я уверен, что президент США, как и я, ощущал, что на Женеву в те дни смотрят сотни миллионов мужчин, женщин, даже детей наших двух стран, да и всех других стран. Смотрят с надеждой и вместе с тем с тревогой.

Это, скажу вам прямо, совсем не легкое переживание. Но ни я, ни, как я полагаю, президент не считали возможным уклониться от этого огромного бремени человеческих тревог и надежд.

Если учесть, как сложен был путь в Женеву, можно считать, что она стала определенным успехом. Но это лишь первый шаг. А каждый следующий потребует еще больших усилий, еще большей готовности слушать, желания и умения понимать, идти навстречу друг другу. И главное — готовности овладеть труднейшим искусством договариваться на равноправной и взаимоприемлемой основе, без чего нам серьезных проблем никогда не решить.

Нынешними словами, мы вступили в исключительно ответственный период, когда слова, намерения, политические заявления необходимо материализовать в конкретные решения и дела. Речь, как вы понимаете, идет о таких решениях, о таких делах, которые содействовали бы выравниванию советско-американских отношений, общему улучшению мировой политической погоды.

Многим представителям американских деловых кругов свойственны высокая предприимчивость, чувство нового, умение находить неиспользованные возможности для роста. Сегодня, я убежден, наилучшие, по-настоящему перспективные возможности такого рода — не на путях разрушения и смерти, а на путях мира, на путях соединения усилий во имя равноправного и взаимовыгодного сотрудничества всех стран и народов. В этом — жизнь, а выгоды от нее бесспорны.

Разрешите пожелать АСТЭС успеха в его полезной деятельности.

Благодарю вас всех за внимание.

ЗНАХОДЖАННЕ

М. РЫЖКОВА Ё БССР

У нашай рэспубліцы некалькі дзён знаходзіўся член Палітбюро ЦК КПСС, Старшыня Савета Міністраў СССР Мікалай Рыжкоў.

М. Рыжкоў наведаў мінскія навукова-вытворчае аб'яднанне «Планар» і вытворчае аб'яднанне — «Інтэграл». Беларускі аўтамабільны завод, наваполацкае вытворчае аб'яднанне «Палімір», калгас імя Сільніцкага Полацкага раёна.

У час гутарак з кіраўнікамі, спецыялістамі і рабочымі падкрэслівалася асаблівая роля прадпрыемстваў, якія працуюць на стыку навукі і вытворчасці, у шырокім выкарыстанні ў вытворчасці найвышэйшых распрацовак вучоных і канструктараў, хутэйшым Украпаненні сучасных тэхналогій.

М. Рыжкоў усклаў кветкі да помніка У. І. Леніну на плошчы, што носіць імя правадыра, і вянок да помніка абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам на плошчы Перамогі ў Мінску.

Госць агледзеў экспазіцыю Дома-музея І з'езда РСДРП. Наведаў таксама мемарыяльны комплекс «Хатынь» і ўсклаў кветкі да Вечнага агню мемарыяла.

М. Рыжкоў прыняў удзел у рабоце XXVIII Мінскай гарадской партыйнай канферэнцыі, на якой выступіў з прамай.

ГЭТА цікавая вынаходка зроблена ў Інстытуце агульнай і неарганічнай хіміі АН БССР. Як вы думаеце, колькі можа важаць палатно — няхай самае найтанчэйшае — з паверхняй 2 квадратныя кіламетры? Калі мне ў лабараторыі члена-карэспандэнта АН БССР Ігара Ермаленкі задалі гэтае пытанне, я, прызнацца, разгубіўся. І вядома, сваім адказам прымусіў вучоных усміхнуцца. Таму што гаварыў аб тоне, пэтым кілаграма, а пачуў у адказ:

— Адзін грам!

Так, у Беларусі створана дзіўная тканіна. Праўда, з яе ніхто і ніколі не будзе шыць адзенне. Для гэтых мэт яна проста не падыходзіць. Затое ў яе шмат іншых вартасцей. Плошча паверхні валокнаў, з якіх складаецца тканіна, дасягае тысячы квадратных метраў на мізэрную вагу «адрэза». Гэта супераб'ёмная тканіна распрацавана для фільтраў, якія ўлоўліваюць прымесі з хімічных раствораў. Навітка ўжо замяніла актываваны вугаль у гальванічнай вытворчасці Мінскага вытворчага аб'яднання вылічальнай тэхнікі. Праз яе праходзяць каштоўныя электраліты, якія прымяняюцца пры вытворчасці мікрасхем.

Словам, вельмі нядрэжныя перспектывы ў вынаходкі. Бо яна дазваляе майстрам, якія вырабляюць радыёапаратуру і вылічальную тэхніку, халадзільнікі і фотаапараты, гадзіннікі і аўтамабілі, сантэхніку і фурнітуру, павысіць якасць вырабаў, іх даўгавечнасць. Ды хіба толькі на прадпрыемствах, якія выпускаюць пералічаную пра-

ПЕРАКАНАЎЧАЯ АРЫФМЕТЫКА ВЫНАХОДКІ

ТКАНІНА, ЯКУЮ НЕ ТКУЦЬ

дукцыю, знойдзе сваё прымяненне навінка. Гальванічныя ж ванны ёсць на тысячах іншых заводаў і фабрык розных галін народнай гаспадаркі.

Але вернемся ў лабараторыю Інстытута агульнай і неарганічнай хіміі АН БССР і паслухаем, што расказвае аб вынаходцы кіраўнік лабараторыі І. Ермаленка:

— Карозія — вораг сур'езны. Павышэнне якасці гальванічных пакрыццяў дазваляе эфектыўна змагацца з ёю. Выкарыстанне новых валанічных фільтраў у канчатковым выніку зробіць больш надзейнымі мікрасхемы і платы, ахавае многія бытавыя тавары ад заўчасных паломак і зносу.

Мне паказалі загатоўкі, — дзве медныя пласціны, пакрытыя нікелем. Таўшчыня слоя серабрыста-белага металу на іх была такой жа, як на нікеліраваных сантэхнічных вырабах, напрыклад, водаправодных крахах. Каб ззяючае «люстэрка» першай пласціны прарэзалі шматлікія трэшчыны, спатрэбілася зрабіць усяго два двойныя перагібы. Другая ж загатоўка не дазваляла разбурыць сваю нікелевую ахову з зайздроснай упартасцю — сем перагібаў! У чым справа? Першая пласціна пабывала ў гальванічным растворе, які ачышчаўся старым спосабам, а другая — ужо новым.

Мала таго, што створаныя

фільтры намнога павышаюць пластычнасць пакрыццяў, яны яшчэ паляпшаюць такія важныя пры гальванавытворчасці характарыстыкі, як трываласць і падаўжэнне пры разрыве.

— Усё пералічанае ў спалучэнні з высокай скорасцю адсорбцы, гібкасцю, мяккасцю, кампактнасцю адкрывае шырокія магчымасці для стварэння высокаэфектыўных фільтруючых прыстасаванняў, якія ўлоўліваюць як арганічныя, так і механічныя забруджванні, — сказаў супрацоўнік лабараторыі, кандыдат хімічных навук Ілья Люблінер. — Фільтры, устойлівыя да тэрмічных і механічных уздзеянняў, дзякуючы простым метадыкам рэгенерацыі могуць шматразова прымяняцца ў тэхналагічных працэсах ачысткі.

Выкарыстанне вугальных валанічных фільтраў для ачысткі гальванічных раствораў павышае якасць гальванічных пакрыццяў, павялічвае прадукцыйнасць працы, зніжае працаёмкасць працэсу ачысткі. Значыць, не толькі пакупнікі бытавых тавараў, а і шэраг прадпрыемстваў атрымаюць ад укаранення вынаходкі значныя выгады. Папярэднія падлікі ўжо паказваюць, што эканамічны эффект толькі ад укаранення фільтраў складзе мільёны рублёў.

...Загадкавыя лабірынты, неверагодных форм каналы, фан-

тастычныя «кратэры» — быццам гляджу на незнаёмую далёкую планету ў магутны аптычны прыбор. А ў маім распараджэнні толькі мікраскоп, які накіраваны на кавалачак новай тканіны. Наогул, вучоны ў лабараторыях працуюць не для дэманстрацыі фокусаў. Але тое, што на маіх вачах адбылося, нагадвае дзеянні майстроў арыганальнага жанру.

У лейку ўклаў фільтр з новай тканіны. Затым праз яе ў колбу сталі ўліваць фарбавальнік метыленавы блакітны. У колбе ж аказаўся абсалютна празрысты раствор. Усе фарбуючыя рэчывы «перахапіў» фільтр.

Даведаўся я таксама, што пры выкарыстанні навінкі на прадпрыемствах цэхі, дзе раней лятаў вугальны пыл, непазнавальна змяняць свой выгляд. Гэта станюча адаб'ецца на здароўі працуючых.

— Пры гальванавытворчасці ў ваннах збіраецца шмат прымесі. Электраліт, як правіла, дарагі, складаецца з многіх кампанентаў. Настае час, калі трэба вырашаць: або чысціць ванны, або замяняць электраліт. Калі чысціць, то на кожную ванну патрэбна 30 кілаграмаў актываванага вугалю. Рабочыя выконваюць гэту аперацыю ўручную, пакрываючыся сажай, да таго ж вугальны пыл асыдае на дарагім абсталяванні, — расказвае Ілья Люблінер. — Новы фільтр дазволіць скараціць расход вугалю ў сто разоў, а час для ачысткі з дзясці — да адной гадзіны. Бачыце, якая пераканаўчая арыфметыка!

Валерый ЛАПІН.

Plays by the Byelorussian dramatist Alexei Dudarev, 35, are staged all over the country, from Brest to Yuzhno-Sakhalinsk, and from the Baltic Republics to Central Asia. His drama «The Rank and File», about the last days of the war, was shown, on the occasion of the 40th anniversary of the Great Victory, in more than a hundred theatres, among them the Maly Theatre in Moscow and the Bolshoi Drama Theatre in Leningrad.

There is a photo album in Dudarev's study, entitled *The Great Patriotic War*.

«I can look at the faces on these war-time photos for hours on end», he said to me. «They tell me more about the war than volumes of research papers. And do you know what is most convincing about these faces? There is no bravado in them. You can see that to these people the war was sorrowful, back-breaking toil, something unnatural. Of course, they were defending their own native land, their children and justice. But to most of them even those fine goals did not agree with the need to kill».

One can hear sometimes that only those who went through the war can give a really truthful account of the war.

Nobody has a monopoly on people's sufferings. My generation feels as keenly about the war as our fathers do. I think it is not only our right, but our civic duty to try to understand these tragic events. The echo of the war still reverberates to this day. We still grieve over the

The Echo of the War

loss of people near and dear to us who fell in the war.

Some of the present world developments are also a reverberation of that war. Calls for revenge can be heard in the West, and wreaths of martyrdom are laid on the graves of SS-men. Can one remain unconcerned, indifferent in the face of all this?

As for my creative work... Perhaps my analogy is not quite suitable here, but as often as not it is those who lack affection that write about it. As a writer, I want to know what people of my own age who had to become soldiers during the war were feeling and thinking about.

But to write authentically one needs specific knowledge and experience and has to be accurate in every detail. Where did you get these from?

My first and most impressive source was my own father. An ordinary farmer, he left for the front on the fifth day of the war and returned in May 1945, as a Sergeant-Major of the Guards (artillery). I keep all his decorations and the citations he had received from his command. Not only the war did recur in his recollections — it haunted him to his last day. The same can be said about all other soldiers who returned to our village of Kleny after the war.

I often meet war veterans, robbed of the best years of their youth by the war. I realize from what they tell me that heroism was a natural norm of behaviour for a Soviet soldier. (The halo of false romanticism appeared later). The traits and features of such people constitute the core of my wartime heroes. Sergeant-Major Dugin in «The Rank and File», for example, was to a large extent «copied» from my father.

How did you become a playwright?

After graduating from a secondary school and then from a vocational school, I worked as a fitter at an oil refinery. In 1972, I decided to keep my friend company in trying to enter the Byelorussian Drama and Arts Institute, and was admitted to its actors department. It was a stroke of luck, probably, although I must say that I had always been active in amateur dramatics. I wrote my first play when I was a student. It was for our course's graduation production.

Was your attempt successful?

The play, called «The Choice», is still running on professional stages. It is a story about three young tankmen, our contemporaries, who, to save the children that suddenly appeared in front of their moving tank, swerved off course to meet their death in a precipice. The play's main

idea rests in the sources and nature of heroism. But I don't consider this work a success because in writing it I made a mistake impermissible from the point of view of drama: I tried to give my own answers to the questions raised in the play. This must always be done by the audience.

In «The Choice», like in all your five plays, for that matter, the characters are placed in extreme conditions. Is this done on purpose?

I am interested in a person's behaviour at a trying moment when his essence is seen most clearly, like in a flashlight. Our daily life and even love can sometimes be just as trying.

Many of your favourite characters easily fall into the category of «strange» ones.

You said it. But just think who we call «strange». A person with a heightened sense of truth and kindness, one absolutely incapable of doing anything mean, and of time-serving. He is open-hearted to the point of being «strange». We call such behaviour «odd» to justify our own shortcomings. I do like my dear «strange» characters.

And what is your idea of a positive hero?

Heroism is the supreme manifestation of one's human worth. To me, heroism is one's ability to remain a human being under any circumstances. This is at times extremely difficult to do, and not only on the front line.

Who were your teachers in drama?

Classics are our teachers forever, of course. As for those whom we call contemporaries, I like Friedrich Dürrenmatt for the acuity of his plots, and Tennessee Williams for his philosophic bent. Alexander Vampilov is near to me in his psychology and moral outlook, and you can always learn the art of making a phrase «springy» and a word «voluminous» from the Byelorussian playwright Andrei Makayonok.

Why, in your opinion, do our theatres keep complaining about «underfed» repertoire-wise?

It was Viktor Rozov. I believe, who said that the temperature of your play must not be 37° plus, but something like 39° or even more. Don't think I am partial, but drama is a special genre. A play of 70 pages must have the imagery of a poem, the philosophic quality of an essay and the epic character of a novel, all rolled into one. A novel can be interesting even without being entertaining, but a play is dead without it. Real drama is li-

ke life itself, unpredictable and full of conflict. It is from these positions that theatres make high demands of us.

The countryside figures prominently in your plays. Why this devotion?

I grew up in the countryside and know it well. In villages there seem to be more «strange» characters I have referred to. This does not mean that I am idealizing the country or contrasting it to the town. It is just that in the countryside a person stands out in bolder relief. The town has a greater «levelling» effect on people. Unfortunately, however, a similar standardization of the mode of life and of the norms of behaviour is taking place in the countryside, as well.

Many writers are studying this problem nowadays.

It is only one of the «rural» problems. I should say. I am even more concerned about another phenomenon, which is observed in both town and country. I mean the existence of people who care not about work and whose approach to it is formal to the extreme. Today, when our society is faced with enormous tasks, such a stand is downright criminal. And this fully applies to work on the land.

What can theatre and art in general do in this context?

It is necessary to show the moral and, if you like, the social roots of this phenomenon. Among them are spiritual poverty and lack of true values in some people. What causes this? I tried to discuss this problem in my play «The Threshold». Its main character, Andrei Buslai, a village lad, leaves his family and native place and eventually turns into a man with no definite occupation. It so happens that, while still alive, he finds himself in the category of the «dead». Alcohol makes his degradation all the faster. Will Buslai find strength to return to normal life? This depends on himself and on those around him.

Nikita Mikhalkov, a film director, and I are now starting work on a film based on «The Threshold».

How do you take your own popularity?

I wouldn't say that everything is smooth sailing here. Film critics reviews are at times anything but laudatory. Every artist dreams of popularity, but when he attains it he sometimes feels uncomfortable. I put more value upon the appreciation by the audience. Here is a letter a filmgoer once sent me: «How do you come to know me? I am your Miltic from 'The Evening'. Everything described in your play has happened to me».

Vyacheslav KHODOSOVSKY

A WELL OF KNOWLEDGE

The city of Minsk, capital of Byelorussia, boasts a unique library of books on physical training and sports, the only one of this kind in the USSR. All books on the subject issued in the USSR and socialist countries recently, as well as many books from the capitalist countries, over 560,000 copies in all, are stored in the library.

Parcels carrying books from the USA, FRG, Great Britain, Poland, and Holland often come to Minsk and a wide correspondence is carried on with readers from Colombia, Peru and Cuba.

The library's department of rare books is highly interesting. Such unique publications as Bibliography on Sports and Physical Training by Dupperon (1915) listing all publications and

periodicals issued in Russia before 1913, the complete set of magazines Sports for 1903, Gigeza for 1859 and Russian Sport for 1886 and a book by Professor Mosso, an initiator of physical training, are of great interest for specialists.

Readers not only from Byelorussia can use books from the Minsk library. Sports fans from all Union Republics can order and get any book by correspondence. Over 160 Soviet libraries keep in touch with Minsk library which is scientific and methodological and helps many specialists in the field with reports and bibliographical material reflecting everything new in national and foreign sports.

Lev KULESHOV

GOOD EXAMPLE

«We were amazed to hear a cycle called *Muses of England* in one of the programmes at the Palace of Culture in Minsk», said Michael O'Hare, visiting the Soviet Union with a trade union delegation.

«A group of violinists, and adult and children's choirs performed works by British composers Henry Purcell and Benjamin Britten. There was also a popular lecture on English painters. What I have seen has convinced me that a people so dedicated to creative work will not think of starting a war.

«Our delegation visited Moscow, Vilnius, Minsk. We met builders, cinema people, acquainted ourselves with trade union work.

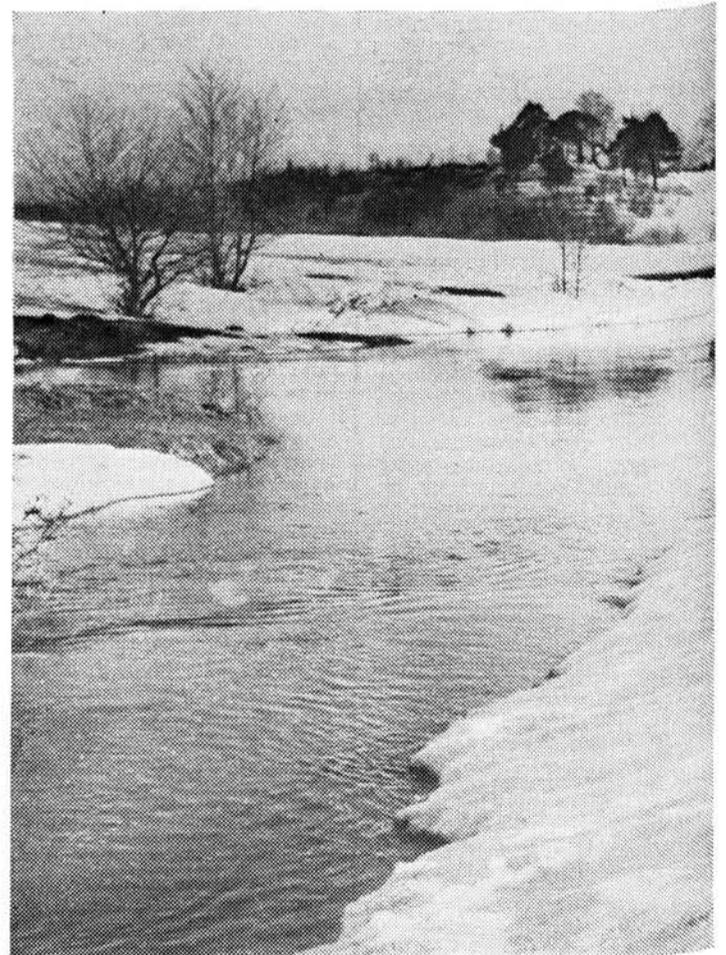
«We were particularly impressed by a group of schoolchildren here who decided to spend their leisure and holidays working at factories

and forms donating the money they earned to the Soviet Peace Fund.

«We followed their good example. We collected some money between ourselves before our departure and donated it to the Peace Fund». Michael O'Hare showed me the receipt.

CONCERN FOR PENSIONERS

The Nikolayevshchina Holiday Hotel in Byelorussia has just taken its first group of holiday-makers, who got their vouchers free. The hotel has been built exclusively for senior citizens with the money allocated by the government of the Republic, in keeping with the plan of socio-economic development. This is the sixth such holiday hotel to be built in the Republic which also has a boardinghouse and a sanatorium for war and labour veterans and scores of boardinghouses for the aged. More than 17,000 invalids and senior citizens stay in them. The state pays all the expenses.

Winter Landscape.

Photo by P. NIKITIN.

[Працяг. Пачатак
у №№ 49, 50].

Ужо потым я зразумеў клопат і трывогі Жака Трэскота. У Ніццы не самая спрыяльная атмосфера для дзейнасці нашых сяброў. Як і любы горад Францыі, Ніцца можа перш-наперш пахваліцца працавітымі рукамі. Хлебпекі і мантажнікі, краўцы і кветаводы, сандульнікі і прадаўцы, людзі, якія прыбіраюць горад і пляж, апранаюць і кормяць тысячы адпачываючых летам, — гэта працоўная Ніцца. Але за ёю захавалася не толькі слава вядомага курорта, а яшчэ і мянушка горада-рая «божых адуванчыкаў» — пенсіянераў. Яны складаюць немалы працэнт насельніцтва горада і ў значнай меры вызначаюць аблічча Ніццы і яе грамадска-палітычны клімат. Гэта людзі, якія прыязджаюць сюды дажываць свой век. Але далёка не перад кожным раскрываюцца вароты «рая». Пропускам сюды можа служыць вялікая пенсія — ад 200 тысяч франкаў і вышэй — ды тое-сёе прыхаванае на бязбеднае жыццё, каб можна было і ў суседняе Манакэ з'ездзіць (усяго кіламетраў трыццаць), у слынную рулетку згуляць. Так што пра сацыяльнае становішча тых, хто тут пасяляецца на старасць, можна больш нічога не гаварыць. Простаму чалавеку-працаўніку, вядома ж, няма месца ў гэтым «раі».

Ёсць (і нямаюць) у Ніццы выхадцы з нашай стараны — рускія, беларусы, армяне, украінцы. Але тут, напрыклад, не знойдзеш беларуса з мужыкоў, якіх многа, скажам, у Канадзе. У Ніццы шмат людзей, якіх прыбіла да чужога берага хваля рэвалюцыі, а пасля Вялікай Айчыннай вайны кампанію сённяшніх «божых адуванчыкаў» папоўнілі былыя ўласаўцы, і то не радавыя, вядома.

Вось гэтыя «былыя» таксама ўплываюць на агульную атмосферу грамадска-палітычнага жыцця горада-курорта і, вядома ж, не спрыяюць рабоце таварыства «Францыя—СССР». Відаць, не без іх націску новы мэры Ніццы, імя якога адразу псуе настрой Жаку Трэскоту, чалавек кансерватыўных прынцыпаў, загадаў перайменаваць адзін з самых доўгіх і прыгожых бульвараў Ніццы—Сталінградскі — у бульвар... імя Валенса.

І гэта сёлета, калі мы збіраемся адзначыць 40-годдзе Перамогі! — абурэцца Жак Трэскот! — Але мы выстаім. — Добрая ўсмішка вяртаецца на яго твар. — Сёння сустрэча з вамі, зўтра — з вашым рэжысёрам Чухраем. Вось ужо тыдзень паказваем яго кінафільм «Балада пра салдата». Народу ідзе многа — кожнаму цікава: савецкі фільм! О, гэта трэба не прапусціць! Людзі хочучь ведаць, якія вы папраўдзіце, якое ваша мастацтва, культура.

Тым часам рэстаранчык запойніўся, і мадам Мюладжэстам гаспадыні з мілай усмішкай на твары запрасіла ўсіх да стала. Гаспадары, відаць, дамаючы аб найбольшым каэфіцыенте карысці ад спаткання з савецкай групай, пасадзілі нас не ўсіх разам, як гэта звычайна рабілася ў іншых горадах, а рассядзілі сярод французаў, нягледзячы на тое, ведаеш ты французскую мову, а тае сустрэлі злева і справа рускую, ці не.

Я пашукаў сваё месца, знайшоў картку з маім прозвішчам. Побач стаяла на сталі другая, на якой было напісана Heikeldemidoff. Крэсла побач пакуль пустава. Я стаў уяўляць сабе, хто такі гэты Хэйкельдэмідоф, з якім мне давядзецца правесці вечар, аж неўзабаве падыходзіць жанчына, упэўнена садзіцца за стол (відаць, ёй і вызначана гэтае месца) і вітаецца са мной па-руску.

— Дык гэта вы будзеце маёй суседкай? — ветліва пытаюся. Радасці маёй не было меры: гэта ж цудоўна — спаткацца так нечакана са сваім чалавекам, земляком. Мне сёння проста пашанцавала!

Жанчына была неакрэслена-га ўзросту. Ёй можна было даць і пяцьдзесят і ўсе семдзесят. Апранута яна была з густам, хаця і некалькі старамодна. Твар быў умела загрыміраваны ўсімі даступнымі сродкамі касметыкі, і толькі пабляклыя вочы гаварылі аб тым, што яны пабачылі нямаю на сваім доўгім вяку. Жанчына глянула на мяне крыху звысоку і нават, як мне падалося, паблажліва.

— Так, я руская, — адказала яна, — мой бацька фін, а маці руская шведка...

Нічога сабе — «рускі как-

прамаўчала і насцярожана паглядзела на мяне. — Дазвольце, я за вас адкажу. Вы б мне казалі, што ў нас чалавек не мае свабоды, бо яго не пускаюць за мяжу, на Захад. Хаця мільёны нашых людзей і падарожнічаюць па свеце, і вучацца за мяжой, і працуюць, але ўсё гэта, як у нас дзеці гавораць, для вас не дакумент. Карацей кажучы, па-вашаму, у нас — «жалежная заслона», а вось вы хоць сёння можаце паехаць у любую краіну. Больш таго, вы перакананы, што ў Савецкім Саюзе нават з горада ў горад, з рэспублікі

свой Пецярбург, па-вашаму Ленінград.

Мая суседка аж папрыгажэла з твару, відаць, прыемныя ўспаміны залілі яе душу. І тут жа, праз хвіліну, нібы ўспомніўшы пра сваю ролю, якую яна павінна іграць на публіку, перакінулася на старую, затапаную сцэжку.

— Але ж Саветы не стварылі нічога новага, свайго. Усё тое, што я бачыла, было яшчэ з часоў імператара!

І смех, і грэх! Як тут будзеш весці сур'ёзную размову, калі галава чалавека набіта такой бязглуздыцай...

Вацлаў МАЦКЕВІЧ

НАТАТКІ 3 ПАДАРОЖЖА

тэйль!»—ледзь не сарвалася ў мяне з языка.

...— Нарадзілася я ў Пецярбургу. Бацька мой быў капітанам, служыў на Балтыйскім флоце. Потым, калі адбылася гэта... ваша рэвалюцыя, — яе вусны ледзь-ледзь скрывіліся, — нам прыйшлося шукаць прытулку ў Фінляндыі. Адтуль перабраліся ў Францыю. А потым я выйшла замуж, і мы з мужам выехалі ў Алжыр. Трыццаць гадоў там пражылі. Ён быў лесапрамыслоўцам... І зноў рэвалюцыя! Цяпер ужо і ў Алжыры прыстойным людзям стала страшна... Давялося вярнуцца ў метраполію.

Так я даведаўся амаль што ўсё пра Ірыну Вальдэмаруўну Хэйкельдэмідоф. За некалькі хвілін яна выплеснула ўсю інфармацыю пра сябе і імкліва пераклалася на іншую тэму.

— Я была ў Расіі. Два гады назад ездзіла. У вас няма свабоды!..

Пасля такой заявы звычайна губляеш цікавасць да суб'екта, таму што загадзя ведаеш схему, шаблон яго разважанняў, аргументы, якімі імкнуцца загнаць цябе ў вугал, і тактыку ідэалагічнага бою: калі заганяеш у вугал ты, праціўнік хуценька выслізгаецца, не слухае тваіх довадаў, бо яго казыры біты, перакочвае на іншую тэму і, як ні ў чым не бывала, пачынае да цябе падбірацца з другога боку. Зрэшты, аргументы яго нават не цікаваць. Яму важна даячы, уджаліць, а калі ўдацца, вывесці гэтага «чырволага» з раўнавагі. Такая спрэчка заўсёды мне нагадвае класічныя вясковы дыялог паміж дзедам і бабай. Ён: «Стрыжана!» Яна: «Голеня!» Карысці тут аніякай.

У першае імгненне ўва мне ўспыхнула прыкрае пачуццё расчаравання. І абыякавай стала мая суседка, з якой спадзяваўся шмат аб чым пагаварыць. Загублены вечар! Ну пра што з такім чалавекам гаварыць? Бараніцца і даказаць, што чорнае — гэта белое? Такому нічога не давядзеш, бо ён не думаючы нават, выдае гатовыя прапагандысцкія фразы-балванкі. Ды і чапляецца ён да цябе не дзеля таго, каб дазнацца з першых рук пра ісціну.

Я ўжо хацеў звярнуцца да суседа справа, французскага журналіста, але нешта падштурхнула мяне не пакідаць без адказу кінуты мне мадам Хэйкельдэмідоф выклік.

— Ірына Вальдэмаруўна, вы чакаеце, што я задам вам пытанне наконт таго, у чым вы бачыце адсутнасць свабоды на вашай былой радзіме. Ці не так? — пачаў я здалёк. Яна

ў рэспубліку няма свабоднага праезду...

— Так, я гэта падазравала...

— Вось бачыце, я чытаю вашы думкі. А цяпер прызнайцеся, паважаная Ірына Вальдэмаруўна, калі вы адпраўляліся ў Маскву, то ці не паклалі вы ў сакважэ пару кавалачкаў мыла і торбачку сухароў?

— Ну, не зусім так, але тое-сёе паклала, — разгубілася мадам Хэйкельдэмідоф. — Параілі, вась і ўзяла... Але адкуль вы пра гэта даведаліся? Я ж вас бачу ўпершыню...

— Так, мы з вамі раней не сустракаліся, але вас я ведаю даўно. Буду дакладным: не асабіста вас, а ваша асяроддзе. Вы ж мне гаворыце не тое, што самі думаеце, а пераказваеце тое, што ў вас распаўсюджваюць на бульвары Царэвіча: у Расіі няма свабоды, у Расіі няма чаго есці, там нават няма як памыцца...

А наконт таго, што ў вас на Захадзе кожны можа паехаць, куды захоча, вы або памыляецеся, або маніце знарок. Многія з маіх знаёмых землякоў у Канадзе, напрыклад, хацелі б пабыць у ЗША, а не могуць, бо не маюць права ўезду.

— Гэтага не можа быць! — запратэставала мая суседка. — У нас, у вольным свеце, свабода ўсюды...

— Вось вам канкрэтны прыклад. Вы можаце праверыць, калі сумняваецеся. Ёсць у Ванкуверы прафесар Ганна Палявая. Мне даводзілася сустракацца з ёю не раз. Яна выкладае ва ўніверсітэце Брытанскай Колумбіі дзіцячую псіхалогію. Украінка па паходжанні, нарадзілася ў Канадзе. Вельмі цікавіцца жыццём на Украіне і не раз бывала ў Савецкім Саюзе. У адрозненне ад вас, яна лічыць, што мы маем усю свабоду і карыстаемся ўсімі правамі чалавека. Ганна Палявая ў захапленні ад нашай сістэмы адукацыі. За прапаганду савецкай педагогічнай спадчыны ёй, першай з зарубежных вучоных, уручаны медаль імя нашага выдатнага педагога Макаранкі. Дык вось Ганна Палявая не можа проста так — захацеў — паехаць у трыпчы ў ЗША, туды ёй дарога закрыта: небыспечны элемент. Ці не за сімпатыі да Радзімы сваіх продкаў? За тое, што пасля вяртання з чарговага падарожжа па Савецкай Украіне яна раскавае праўду пра нас? Як вы думаеце, Ірына Вальдэмаруўна?

— Ну, у Расіі мне таксама многае спадабалася, — прызналася мадам Хэйкельдэмідоф і крыху памякчэла ў голасе. — Я адтуль столькі суверніраў прывезла... Была ў Маскве, ездзіла ў Суздаль, бачыла

— Вы ў Маскве і Ленінградзе на метро ездзілі, Ірына Вальдэмаруўна? — спытаў я сур'эзна.

— Ездзіла, ездзіла, а як жа! — з гатоўнасцю адказала старая мадам. — Цудоўнае метро, у мяне проста слоў няма, каб пераказаць маё захапленне, — зноў у маёй суседкі прарвалася нешта разумнае, сваё.

— Вось бачыце, а метро ўжо не гасудар-імператар, не цар-бацюшка будаваў — гэтыя самыя лапцюжныя ды сярмяжныя Саветы. І кармілі вас у час падарожжа па Расіі савецкім хлебам, і паказвалі гарады, пабудаваныя рукамі савецкіх рабочых і савецкай тэхнікі. А між іншым, тое, што было збудавана да рэвалюцыі і што вам так спадабалася, збераглі, а большасць аднавілі таксама большавікі. Вам бы за гэта ім у ногі пакланіцца, Ірына Вальдэмаруўна. Вось мы цяпер адзначаем гадавіну нашай Вялікай Перамогі...

— Якой перамогі? — здзівілася мадам, — той што ў 1918-м?

— Не, крышачку пазней. У васемнацатым ніякай перамогі не было. Над Гітлерам у 1945-м.

— Ах, гэта вы маеце на ўвазе... Выбачайце, я пра гэта і забылася. У нас у Францыі пра вайну мала гавораць. І да таго ж — у вайну мы жылі ў Алжыры. Хаця, вядома, перажывалі за нашу Расію. Мы былі супраць Гітлера.

— Перажываць за Радзіму — ужо патрыятызм. Але іншыя на вашым месцы нешта рабілі, дзейнічалі. Збіралі ахвяраванні ў фонд дапамогі Расіі, як нашы сучасныя на амерыканскім кантыненте. Ішлі добраахвотнікамі ў дзеючую армію і ваявалі з фашыстамі на фронце. У вас у Францыі, як і ў іншых краінах Еўропы, нашы землякі былі ўдзельнікамі Супраціўлення... За тым сталом, што справа ад нас, сядзіць каржакаваты сівы чалавек. Вы павінны ведаць яго, Ірына Вальдэмаруўна.

Мадам Хэйкельдэмідоф адмоўна пакруціла галавой.

— Між іншым, ён жыве з вамі побач, у Ніццы. Пазнаёмцеся з ім абавязкова: гэта ж Уладзімір Аляксеевіч Піленка, брат Марыі Шафровай-Марутаевай. Спадзяюся, вы хаця б чулі пра яе? Руская жанчына, наша з вамі суайчынніца, сярод благага дня забіла каменданта Бруселя...

Дык вось, бачылі б вы, што ў нас было пасля вайны. І што зараз маем. Той жа вамі любімы Петрадварэц з фантанамі,

ды і сам Ленінград. Яго аднавілі таксама Саветы. І цяпер усім гэтым вы можаце любавіцца і захапляцца.

— О так, Ленінград — гэта цудоўна! Я такая шчаслівая, што пабачыла горад, у якім нарадзілася, — мадам Хэйкельдэмідоф шчыра, па-чалавечы непасрэдна выплеснула сваё захапленне, але тут жа схамянулася зноў, як той смоўж, залезла ў сваю ракавіну і выставіла антысавецкія рожкі.

— Але ў вас усё-такі парадку няма. Вось я была ў цудоўным вялікім такім магазіне. І я звярнула ўвагу, што там прыступкі лесвіцы пашчэрблены. Значыць, у вас блга даглядаюць за парадкам.

У іншым месцы мадам Хэйкельдэмідоф убачыла выбоіну на тратуары і на падставе гэтага прыйшла да неабвержнай высновы, што савецкія гарады занядбаныя. У натоўпе яна выгледзела некага не па яе густу апранутага, значыць — людзі ў Расіі цяпер жывуць бедна. І чаго толькі яшчэ не прыкмеціла былая расіянка! Яна мне прад'яўляла адну «прэтэнзію» за другой, незважаючы на мае доказы. Яна жыла ў сваім уяўным свеце, такім далёкім ад свету рэальнага, да непазнавальнасці скажоным, дзе не было месца ні логіцы, ні здароваму сэнсу.

У мяне ўвесь вечар было такое пачуццё, што перада мной не жывы чалавек са сваім, хай сабе і глыбока памылковым уяўленнем аб нашым ладзе жыцця, са сваім, хаця і дэфармаваным антысавецкай прапагандай успрыняццем рэальнага сацыялізму ў яго штодзённых праявах, а робат, запрограмаваны «спецыялістамі па вывучэнні СССР», якіх цяпер так распладзілася на Захадзе.

І ўсё-такі мне захацелася ўбачыць у мадам Хэйкельдэмідоф чалавека, можа, не нашага па поглядах, нават па часе, у якім жывём мы: такія, як яна, засталіся ў часе мінулага. Чалавека, які кідаецца між двух берагоў і не можа прыстаць да ніводнага, які нарабіў шмат памылак у жыцці і так і не зразумеў: Радзіма без яго пражыве, а вось яму без Радзімы — не жыццё.

— Ірына Вальдэмаруўна, скажыце, паклаўшы руку на сэрца, вы і чужаземцам гаворыце такое пра Расію, што нагаварылі мне? Няўжо вам не дорага...

— Што вы! Як вы маглі так падумаць? — не дала яна мне дагаварыць і ўся аж запунсавала. — Іншым, французам, немцам, каму б там ні было — не! Калі пры мне гавораць блага пра Савецкі Саюз, я пачынаю бараніцца. Расія — мая радзіма...

Назаўтра мне давялося трапіць на бульвар Царэвіча. Сама назва вуліцы, такая руская, прымушае спыніцца перад шыльдай і задумацца: бульвар Царэвіча? У Ніццы? З якога выпадку? І які царэвіч увекавечаны ў назве французскай вуліцы? Адказ на гэты раптоўны пытанні атрымліваеш у канцы бульвара, дзе ён уліваецца ў плошчу, у цэнтры якой красуецца... царква Васілія Блажэннага: Пільна прыгледзеўшыся, заўважаеш: перад табой амаль што копія славутага сабора на Краснай плошчы ў Маскве. На левай ад уваходу сцяне ўмуравана памятная табліца, якая сведчыць, што храм гэты быў пабудаваны царскай фаміліяй Раманавых незадоўга да першай сусветнай вайны. Пасля рэвалюцыі ён стаў месцам скархуі па апошняму царскаму нашчадку. Адсюль — і бульвар Царэвіча.

Перад царквой, на плошчы, тоўпілася шмат людзей, чулася і руская, і французская гаворка. Прыглядаюся да пальмаў, што безнадзейна апусцілі амярцвелыя галіны (вясной тут нечакана выпаў снег і ўдарыў такі мароз, якога ў Ніццы ніхто не памятае), і чую скалечаную фразу: «Эти бедные пальмы отморозились, когда температура упала почти десять градусов под ноль»...

[Заканчэнне будзе].

У СААЎТАРСТВЕ З НАРОДАМ

ДА 70-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
КАМПАЗІТАРА ГЕОРГІЯ СВІРЫДАВА

Яго музыка ўваходзіць у душу нібыта голас роднай зямлі. У ёй гарманічна злучаюцца інтанацыі сучаснасці з рысамі класічнага мастацтва. У ёй — спрадвечныя тэмы Расіі: суровасць працы селяніна-земляроба і вяселосць народных святаў, адухоўлены дзялог з прыродай і сімвалічныя вобразы дарогі.

Георгій Свірыдаў стаў першым з кампазітараў, хто даў музыкальным голас вялікім паэтам рэвалюцыйнай эпохі — Ясеніну, Маякоўскаму, Блоку.

Спачатку была ясенінская вяха ў творчасці Свірыдава з яе цэнтральным творам — вакальна-сімфанічнай «Паэмай памяці Сяргея Ясеніна», дзе для кампазітара (таксама сына селяніна) асабліва важнай стала тэма рэвалюцыі і рускай вёскі. Затым адбыўся зварот да Уладзіміра Маякоўскага — стварэнне грандыёзнай «Патэтычнай араторыі», дзе Свірыдаў нібыта вырываецца на прастору народна-рэвалюцыйнага дзейства. Нарэшце, зварот да Аляксандра Блока. Гэта тэма набывае абагульняючы сэнс: рэвалюцыя і Расія, якая ідзе сваім адзіным шляхам з глыбіні вяхы ў новыя далі.

Свірыдаў — майстар музыкі вакальнай. Ён зрабіў паэтычнае слова галоўнай крыніцай творчасці, а цыклы песень — сваім любімым жанрам. Ён нібыта задаўся гэтай перасяліць у мелодыі ўсе лепшыя вершы. Нехта падлічыў: прадметам яго натхнення стала творчасць 35 паэтаў.

— Свірыдаў — бліскучы паэт, — гаворыць кампазітар Валерый Гаўрылін. — Есць у нас выдатныя кампазітары — трагікі, драматургі, раманісты, а паэт, я думаю, ён адзіны...

У гады вучобы ў Ленінградскай кансерваторыі Свірыдаў зведаў моцны ўплыў свайго настаўніка Дзмітрыя Шостакавіча, які напісаў потым пра свайго выдатнага вучня: «Ён заўсёды разумеў вялікае этычнае значэнне нашага мастацтва. І не церпіць ніякага... безыдэйнага гукашукальніцтва».

Усе даследчыкі творчасці Свірыдава зыходзяцца на тым, што самая глыбінная сувязь звязвае кампазітара з першакрыніцамі рускага нацыянальнага стылю — з народнай творчасцю і старадаўнім рускім мастацтвам. Усё гэта выяўляецца ў такіх шырока вядомых і любімых народам творах, як «Снег ідзе» на словы Барыса Пастэрнака, «Вясенняя кантата» (вершы М. Някрасава), выдатныя харавыя творы апошніх год — «Пушкінскі вянок», харавы «Канцэрт памяці А. Юрлава», блокаўскія «Начныя воблакі» і «Песні ліхалецця», хоры да драмы «Цар Фёдар Іаанавіч». Гэта творы глыбокага духоўнага зместу і адточанай формы. Такія ж і славетныя «Курскія песні», што абляцелі ўвесь свет. Тут кампазітар выступае як дастойны насліднік глінкінскіх прынцыпаў «сааўтарства» з народам, злучаючы чыстае і стыліянае фальклорнае мысленне са строгім майстэрствам, ствараючы сплаў індывідуальнага з народным.

Адкрыццё своеасаблівага і тонкага народнага стылю ў «Курскіх песнях» мела вялікі рэзананс у музыцы розных нацыянальных рэспублік — Закаўказзя, Прыбалтыкі, Сярэдняй Азіі, Укра-

іны... Афарыстычнасць, чысціня і ўзвышанасць музыкальнай мовы гэтай свірыдаўскай кантаты далі ўзор для працягу і развіцця традыцыі такім розным кампазітарам, як грузін Атар Такішвілі, дагестанец Шырвані Чалаеў, эстонец Вельо Торміс. Апошні прызнаваўся: «Свірыдаў — самы рускі з рускіх кампазітараў — сваёй творчасцю памагае мне быць кампазітарам эстонскім».

Музыка Свірыдава можа ашаламіць нечуванай у XX стагоддзі прастатой. Але неўзабаве выяўляецца гіпнатычная ўлада гэтай прастаты над вашымі пачуццямі і ўяўленнямі. Георгій Свірыдаў гаворыць:

— Люблю прастату ў мастацтве. Але якую? Есць прастата сімвала, якая з'яўляецца ў выніку каласальнага адбору. Гэта — падманлівая прастата! Так складзены народныя песні. Так пісаў Леў Талстой... Чым больш сур'ёзнае мастацтва, тым прасцей павінна быць яго мова. Усё вялікае — прастое. Даўно вядомая ісціна...

Усё жыццё Свірыдава, кампазітара і выканаўцы (а ён выдатны піяніст), напоўнена натхнёнай сатворчасцю са спевакамі і харавымі калектывамі. Яго пастаяннымі спадарожнікамі па канцэртных выступленнях сталі такія вядомыя спевакі, як Аляксандр Вядзёрнікаў, Яўгеній Несцяраў, Аляксей Масленікаў. Гарачая сатворчасць звязвала Свірыдава са славетым хор-майстрам Аляксандрам Юрлавым і яго капэлай, а цяпер зблізіла з Маскоўскім камерным хорам. Што тычыцца праслаўленай Алены Абрацовой, то значную частку сваіх апошніх камерных праграм яна прысвячае музыцы Свірыдава, ахотна выступае з самім аўтарам.

Некаторыя замежныя крытыкі сцвярджаюць, што Георгій Свірыдаў не адносіцца ні да якой школы, ні да якіх сучасных музычных напрамкаў. Але гэта памылка. Свірыдаў — новае і неабходнае звяно шматвяковай традыцыі рускай культуры, якая ўзлялася ў бурны патак наватарскіх шуканняў музыкі XX стагоддзя. Мастацтва Свірыдава інтэрнацыянальнае ў тым высокім сэнсе слова, у якім інтэрнацыянальнае мастацтва Мусаргскага і Глінкі, Рахманінава і Шостакавіча. Як піша вядомы савецкі музыказнаўца Арнольд Сохар, «Свірыдаў усюды застаецца рускім нацыянальным кампазітарам, які ўносіць у гармонію сусветнай музыкі свой уласны тон... Ці не таму з такім захапленнем прынялі яго слухачы Францыі, Англіі, Венгрыі, Балгарыі, Японіі і іншых краін?.. І ці не сведчаць пра гэта ганаровыя ўзнагароды (Вялікія прызвы Музыкальнай акадэміі імя Шарля Кро і Акадэміі вакальнай музыкі), якіх Свірыдаў быў удастоены ў Францыі за пласцінкі з яго музыкай?»

Сёння, калі так узрасла роля сінтэтычных жанраў музыкі, узрасла функцыя слова, вакала нават у жанрах інструментальных (няхай то будзе сімфонія, канцэрт ці балет), некаторыя тэарэтыкі не без падстаў сцвярджаюць: эпоху «вялікай вакальнасці» пачынаў і цэментавану Георгій Свірыдаў.
Тамара ГРУМ - ГРЖЫМАЙЛА, музычны крытык.

ЯНЫ ПАКАРЫЛІ НАШЫ СЭРЦЫ

— Мы прыехалі да вас не з вялікім тэатральным прадстаўленнем, не прывезлі мы і вялікіх ансамбляў, але пазнаёмім вас з нашымі выдатнымі салістамі і малымі мастацкімі калектывамі. Разам з імі нам хацелася б пазнаёміцца з вашай сталіцай, пакарыць сэрцы вашых людзей, стаць вашымі шчырымі сябрамі, — так пачаў сваё прывітальнае слова на адкрыцці Дзён культуры Славеніі ў Беларусі намеснік старшыні Выканаўчага веча Скупшчыны Сацыялістычнай Рэспублікі Славеніі прафесар доктар Барыс Фрлец.

І яны пакарылі нашы сэрцы сваімі песнямі і музыкай.

Тыднем знаёмстваў можна было назваць гэты Тыдзень культуры братняга народа. Яркім карнавальным відовішчам стала адкрыццё некалькіх выста-

вак нашых сяброў у Палацы мастацтва. Тут жа, у Палацы, выступіў Люблянскі актэт, джаз-ансамбль Тонета Яншэ, ансамбль «Савінскіх сем». Адначасова ў сталічным кінатэатры «Масква» глядачы пазнаёмліліся з фальклорнай групай «Каляда»... Пералічыць усе падзеі гэтага свята дружбы проста немагчыма. Тым больш, што яны адбываліся па ўсёй Беларусі. На наступны год Дні

культуры Беларусі павінны адбыцца ў Славеніі.
НА ЗДЫМКАХ: дэлегацыя Славеніі на экскурсіі ў Дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску знаёміцца з пастаяннай экспазіцыяй работ народнага мастака СССР Міхаіла Савіцкага; выстаўка народных промыслаў Славеніі ў Палацы мастацтва; выступае фальклорная група «Каляда». Фота Я. КАЗЮЛІ.

ПРЭМ'ЕРЫ, ВЫСТАЎКІ, СУСТРЭЧЫ

ПАЧАТАК СЕЗОНА

Спектаклем па п'есе Ю. Бондарава «Выбар» адкрыў свой 39-ты сезон Гродзенскі абласны драматычны тэатр. Што падрыхтаваў калектыв да новага сезона? Як паведаваў галоўны рэжысёр тэатра І. Пятроўскі, адбудуцца прэм'еры спектакляў па п'есах беларускага пісьменніка А. Кудраўца «Акушэр» і У. Біль-Белацаркоўскага «Штурм».

Асабліва сць новага сезона і ў тым, што тэатр пачынае працаваць на дзвюх сценах — вялікай і малой. Сёлета пры тэатры аднаўляецца дзейнасць універсітэцкага тэатральнага мастацтва, у якім будуць займацца школьнікі, навучніцы прафтэхвучылішчаў, студэнты.

ПАЭТ У ГАРНЯКОУ

Мінская абласная арганізацыя кнігалюбаў правяла ў Салігорску творчы вечар лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола Рыгора Барадуліна. У гарадскім Палацы культуры сабраліся гарнякі, працаўнікі прамысловых прадпрыемстваў, навучніцы. Р. Барадулін расказаў аб сваёй творчасці, прачытаў новыя вершы. Саліст тэатра оперы і балета Г. Чэпікаў і саліст Белдзяржфілармоніі П. Радзенья выканалі песні, урыўкі з буйных музычных твораў.

ПРА ЗЯМЛЮ І ЛЮДЗЕЙ

Пераसойная выстаўка твораў савецкіх мастакоў «Зямля і людзі» працуе ў Бабруйску. На ёй прадстаўлена 48 жывапісных палотнаў, 55 графічных аркушаў і 10 скульптурных работ. Сярод аўтараў — народны мастак СССР Т. Яблонская, народны мастак РСФСР В. Ігошаў, член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР І. Зарынь і іншыя.

Значнае месца ў экспазіцыі займае ленінская тэма. Прадстаўлены таксама творы, прысвечаныя гераізму савецкага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і працоўным будням нашых сучаснікаў.

СА СПЕКТАКЛЕМ — У ВЁСКУ

Беларускі тэатр юнага гледача — нярэдка госць у сельскіх аматараў сцэнічнага мастацтва. Вось і нядзядна заключана пагадненне на творчае супрацоўніцтва з саўгасам «Прамень» Капыльскага раёна. У гэты дзень мясцовай моладзі быў паказаны адзін са спектакляў. У далейшым мінскія артысты будуць дапамагаць вясковым у развіцці каласнай мастацкай самадзейнасці. Адбудуцца творчыя справазачы акцёрнай перад сельскімі гледачамі. Цяпер да такіх сустрэч рыхтуюцца заслужаныя артысты М. Пятроў і Р. Маленчанка.

ФІЛЬМ ПРА БЕЛАРУСЬ

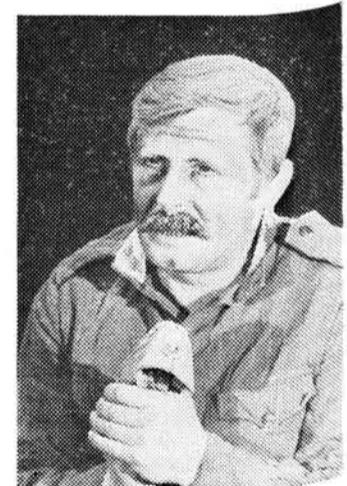
У творчым аб'яднанні «Летапіс» кінастудыі «Беларусь-фільм» завяршыліся здымкі новага дакументальнага фільма «Запрашае Беларусь». Ён расказвае аб культуры, прыродзе, гарадах нашай рэспублікі.

Гледачы пабываюць у Мінску і Брэсце, пазнаёміцца з беларускім балетам, фальклорна-харэаграфічным ансамблем «Харошкі», пройдуць турысцкімі маршрутамі па запаведных кутках краю, наведваюць мемарыяльны комплекс «Хатынь», Курган Славы, іншыя памятныя месцы.

ЗГАДКІ АБ НЕЗАБЫЎНЫМ

Серыя «Отгечство», якую выпускае выдавецтва «Молодая гвардыя», напоўнілася чарговай кнігай-альбомам — «Дзень Перамогі». Пад адной вокладкай

аб'яднаны рэпрадукцыі твораў вядомых савецкіх мастакоў, што ўслаўляюць веліч подзвігаў нашага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, а таксама проза і паэзія. Поруц з іншымі творамі друкуюцца раздзелы з дакументальнай кнігі С. Алексіевіч «У вайне не жаночы твор».

Дыпламам нацыянальнага фестывалю імя Чэскага драматурга Алоіса Ірсека ўзнагароджаны Маладзечанскі народны тэатр, які вярнуўся нядаўна з паездкі ў ЧССР. Беларускія самадзейныя артысты паказалі там адну з апошніх сваіх работ — спектакль «Равдэвія» па п'есе А. Дударова. Прызам за лепшую мужчынскую ролю адзначаны Міхаіл Бялюн, які стварыў яркі вобраз савецкага салдата часоў другой сусветнай вайны.

НА ЗДЫМКУ: артыст народнага тэатра начальнік будаўнічага ўчастка Міхаіл БЯЛЮН у ролі радавога Дзерваеда.

Фота У. АЛЯШКЕВІЧА.

ПАСЛЯ ЗАМЕЖНЫХ ГАСТРОЛЯЎ

ПРЫМАЛІ ШЧЫРА,
ПА-СЯВРОЎСКУ

Нядаўна балетная трупя Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР вярнулася з гастролі па Іспаніі і Партугаліі. Мы пабывалі ў прыватных Іспаніі — Андалусіі, Кастыліі, Навары, Галісіі і Краіне Баскаў. З мастацтвам беларускіх артыстаў пазнаёмліліся жыхары 12 іспанскіх і партугальскіх гарадоў: буйнейшага прамысловага цэнтру Більбаа, прыгожага Сан-Себастьяна, старадаўняй Альмерыі, сталіцы Навары Памплона, двух важнейшых партурных гарадоў Лісабона і Порту. Нам даводзілася выступаць на самых розных пляцоўках: на спецыяльна пабудаваных палістах пад адкрытым небам, на сценах буйнейшых тэатраў, як напрыклад, «Municipal» у Мадрыдзе і «Coliseum» у Лісабоне, а таксама на стадыёнах і ў кінатэатрах.

Мы прывезлі вялікі і разнастайны рэпертуар, у якім былі класічныя і сучасныя балеты: «Лебядзінае возера», «Шчаўкунок» Чайкоўскага, «Шапеніяна», «Спартак» Хачатуряна, «Кармэн-сюіта» Бізэ-Шадрына, а таксама вялікую канцэртную праграму.

Гастролі пачаліся на ўзбярэжжы Міжземнага мора, у курортных гарадах Малазе і Мухакары. Перад першым спектаклем, які адбыўся 27 жніўня ў Малазе, мы вельмі хваляваліся. Многія з гледачоў, сярод якіх было большасць турыстаў, нават не ведалі аб існаванні нашай рэспублікі. Як прымуць яны наш спектакль, ці кране іх лірыка «Шапеніяна» і эмацыянальная харэаграфія «Кармэн-сюіты»? Авацыі, крыкі і нават свіст, як найвышэйшая адзнака ўбачанага, былі адказам на нашы хваляванні. Пасля спектакля гледачы, асабліва моладзь, чакалі нас, каб падзякаваць за дастаўленую радасць, угледваліся ў твары, распыталі пра краіну, пра работу і жыццё, слухалі нашы расказы з вялікай цікавасцю.

У самым пачатку гастролі нам давялося сустрэцца ў Іспаніі з нашымі сучаснікамі, маладымі людзьмі, чые сваякі ў 20-я гады эмігрыравалі ў ЗША. Даведаўшыся, што мы з Беларусі, яны некаторы час былі ў разгубленасці. Аказваецца, яны не ўяўлялі, што ў нас ёсць свой балет. А потым сталі распытваць пра СССР, пра нашу жыццё, сістэму адукацыі і многае іншае.

Галоўны творчы экзамен быў яшчэ наперадзе. З верасня адкрыліся нашы выступленні ў Мадрыдзе. На будынку тэатра — вялікая афіша, якая абвешчала аб першых гастроліх беларускага балета ў Іспаніі. Сцэна ў Мадрыдзе была разы ў чатыры меншай, чым тая, да якой мы прывыклі, былі цяжкія і з дэкарацыямі. Але, нягледзячы на ўсе з'яўляецца «Шчаўкунок»? Пастаноўка Елізар'ева — чароўная фантазія, яна забавіла публіку і адначасова захапляе, вядзе нас следам за мундзікай у свет мары і робіць гэта цудоўна разам са сваімі дзіўнымі балерынамі... Пасля спектакляў на вячэрняй вуліцы ля ўваходу ў тэатр гледачы апладысмантамі сустракалі Н. Паўлаву, Ю. Траяна, У. Камкова, Т. Яршову, В. Іванова, нашых маладых салістаў І. Душкевіч і А. Куркова.

Адзін са спектакляў «Лебядзінае возера» наведвала каралева Іспаніі, выказаўшы захапленне майстэрствам беларускіх артыстаў і адзначыўшы, што больш чароўнага відовіша яна яшчэ не бачыла.

У прэсе пастаянна з'яўляліся новыя рэцэнзіі: «Беларускі балет адзін з самых вядомых у СССР, ён дэманструе выдатную рускую школу і грунтоўнасць мастацтва, якое мае шматгадовае традыцыі. У спектаклі былі моманты вялікай эстэтычнай прыгажосці і эмацыянальнай блізкасці з гледачом, якія гора апладысравалі ў канцы спектакля» (газета «Я»).

«Што тычыцца выканаўцаў, то ўсе яны заслужаваюць усялякіх пахвал і самых гарачых апладысмантаў. Па-сапраўднаму ўзрушае Спартак, якога танцаваў Уладзімір Камкоў. Гэта адносіцца таксама і да яго надзіва пашчэраўна партнёршы Інесы Душкевіч і да трэцяга саліста Аляксандра Куркова ў ролі Кармэн... Яны былі сапраўднымі пераможцамі разам з кіраўніком трупі. Гэта быў вечар вялікага поспеху» (газета «А, В, С»).

Эмацыянальная іспанская публіка, якая не змагла дастаць білеты на той ці іншы спектакль, літаральна асаджвала савецкае пасольства, патрабуючы пасадыёўнікаў, дапамагчы.

На вуліцах Мадрыда нам даводзілася сустракаць людзей, якія ў розны час і па розных прычынах пакінулі Саюз. Яны падыходзілі да нас, прагна праслухоўваліся да роднай мовы, распыталі аб усім, што адбываецца ў нас. Адчуваючы, што за іх пытаннямі схаваны смутак, мы стараліся адказаць падрабязна, хоць і не разумелі гэтых людзей, якія пакінулі Радзіму дзеля няхай і цудоўнай, але чужой краіны. Пабываючы на спектаклях, эмігранты дзякавалі нам ад усяго сэрца, гаворачы, што адчуваюць сябе так, нібыта трапілі дадому.

Вельмі моцнае ўражанне зрабіла на нас знаёмства з трупай Нацыянальнага балета Іспаніі. Мы змаглі паглядзець толькі рэпетыцыю: калектыў якая рыхтаваўся да гастролі ў СССР. Іспанцы танцуюць з вялікім паўцём уласнай годнасці і асаблівым высакардствам, тэхніка кастаньет і выстукванню проста незвычайна! Пасля рэпетыцыі танцоўшчыкі расказалі нам, што вельмі хваляюцца перад гастролімі ў нашай краіне.

Пасля Мадрыда мы танцавалі ў Памплоне, Ла-Каруньі, Луго, Більбаа, Віторыі, Сан-Себастьяне і Валенсіі. І ўсюды нас прымалі вельмі добра. Аб тэмпераментных і вясёлых іспанскіх гледачах у нас засталіся самыя лепшыя ўспаміны.

У кастрычніку мы пакінулі Іспанію і пераехалі ў партугальскі горад Порту. У сталіцы Партугаліі мы пазнаёмліліся з членамі таварыства дружбы «Партугалія—СССР», якія ставіліся да нас вельмі цёпла, з задавальненнем паказваючы слаўтасці свайго горада, расказваючы пра яго багатую гісторыю. У сваю чаргу яны прасілі нас больш расказаць пра нашу краіну, з захапленнем гаварылі аб спектаклях, якія ў Лісабоне праходзілі з вялікім поспехам. Зала тэатра «Coliseum», якая ўмяшчае каля трох тысяч гледачоў, гудзела ад авацыі.

Пасля спектакля «Спартак» на сцэну падняўся міністр культуры Партугаліі, падзякаваў нам за цудоўнае відовішча. Ён сказаў, што такія гастролі памагаюць справе міру і дружбы паміж народамі.

У Іспаніі і Партугаліі мы яшчэ раз пераканаліся, які вялікі аўтарытэт нашай краіны за мяжой, і адчулі гонар за тое, што мы — прадстаўнікі Савецкага Саюза. Мовай танца мы сцвярджалі ідэалы гуманізму савецкага мастацтва, пракладваючы дарогу ўзаемаразуменню і дружбы паміж народамі.

Наталля ЗЕМЧАНКАВА,
артыстка Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР.

СЭЛЕТА мы працавалі ў двух раёнах Брэсцкай вобласці — Іванаўскім і Драгічынскім. У кожным быў выбраны апорны пункт — вёскі Махро і Бездзеж, адкуль час ад часу наведваліся ў іншыя. Муну адразу сказаць, што «ўраджай» наш аказаўся даволі значны па колькасці запісаў, разнастайнасці і навуковай каштоўнасці матэрыялу.

Апошнія гады наш сектар — параўнальнага вывучэння народнай творчасці славян — найбольш увагі надае зборанню і даследаванню фальклорнай спадчыны лімітрофных абласцей, у прыватнасці, беларуска-ўкраінскага прымежжя. Усходняе Палессе дало нам надзвычай багаты матэрыял, які дазваляе зазірнуць у гісторыю ўзнікнення і развіцця многіх жанраў, наблізіцца да каранёў народнага мастацтва, якія хаваюцца ў глыбіні далёкай славянскай супольнасці. Акрамя задачы сцэльнага абследавання выбраных сёлета раёнаў, мы імкнуліся знайсці адказ на пытанні, пастаўленыя ранейшымі знаходкамі. Скажам, дзе межы тых ці ін-

най традыцыі. Звычайна песні абрадавыя даводзіцца запісваць ад старых людзей. У вёсцы Гошава Драгічынскага раёна ўдзельніцы фальклорна-этнографічнага калектыву, сярэдняга ўзросту якіх 40 год, прадеманстравалі даволі шырокі рэпертуар, куды ўваходзіць песні вясельскія, летнія, веснавыя, вясельныя, балады. Ведаюць яны таксама шмат прыпевак, сучасных песень, любяць спяваць так званыя раманы. Ансамблю, які многім абавязаны нястомнай энергіі Марыі Лаўрыновіч, уласціва добрае веданне мясцовай фальклорнай традыцыі, народных свят і абрадаў. Ад удзельнікаў калектыву вучоныя К. Кабашнікаў і Л. Барабанова даведаліся аб цікавым звычай выпіваць на гуканне вясны з цеста сярпы для дзяўчынак і бароны для хлопчыкаў, з якімі дзеці бягуць на вуліцу «клькнуты буська»: «Бусько, бусько, на тобі борону, дай мні жыта сторуна» або «Бусько, бусько, на тобі сірна, дай мні жыта кірпа» («які сожнем то да покладэм многа»).

САБРАНЫ ЦІКАВЫ І КАШТОЎНЫ ФАЛЬКЛОРНЫ МАТЭРЫЯЛ

РАДЫ ПАДЗЯЛІЦА ЎСІМ

Як шырока распаўсюджаны пэўныя цыклы песень, а часам і асобныя сюжэты? У чым розніца ці ў чым супадзенні фальклорнага жыцця кожнага рэгіёна? Безумоўна, каб дакладна адказаць на гэтыя пытанні, трэба прайсці яшчэ не адну сцяжынку, або, як сцвярджаецца ў казках, «не адну пару лапцёў стаптаць», але некаторыя цікавыя матэрыялы атрыманы і зараз.

Многія гады я шукаю звесткі, якія тычацца старадаўняга, звязанага з культурам Перуна веснавога абраду і песень «пахавання страля». І раптам у вёсцы Бездзеж Драгічынскага раёна цудоўная спявачка Ганна Дайнэка ў размове пра веснавыя святы прыгадала «стрылку». Няўжо, думаю, тая ж «страля»? Як яна аказалася тут, калі мяжа яе распаўсюджвання павінна ляжаць далей на ўсход. Аказваецца, гэта іншая «стрылка» — жаночы карагод, якім пачынаецца вясна. Як у многіх веснавых песнях, тут супрацьпастаўленне дзявочай і хлапчай красы ў карысць першай.

Можна было б пералічыць шмат песень розных абрадавых цыклаў, такіх, як куставыя і траецкія ў Іванаўскім раёне, жніўныя, вясельскія. Усе яны вабяць характэрным мастацкім вобразаў, багаццем паўцём, глыбокай жыццёвай праўдай і эмацыянальнасцю, дасканаласцю мастацкіх сродкаў.

Зышло, зышло да дві зыронькі ясных,
Да вышло, вышло два козацы прыкірасны.
Зыронькі ўзышлы, по нзбу зосвітылы,
Козацы вышлы, потыху гаворылы,
Воны оба два одну дзіўку лобылы...

Вось такую траецкую песню праспявала Еўдакія Місюта з вёскі Махро.

А колькі і пазаабрадавых песень, якія спяваюцца пры любой нагодзе, да гэтага часу захоўваюцца не толькі ў памяці людзей, але бытуе ў паўсядзённым ужытку. Побач з баладамі пра сына Данілушку або пра тое, як свякроўка ператварыла нявестку ў талопу, запісанымі ад людзей старэйшага ўзросту, у размове і зараз любяць заспяваць песні жартоўныя, як «Сусідочка мая мыла, помойай мэні, пазыч мэні чововіка хоч на два дні» або песні «жыццёвыя», напрыклад, пра казака, які жаліцца маці, што «ўжэ літа праходзяць, а я й не жонаты» і іншыя.

Як на ўсёй тэрыторыі Беларусі, тут да гэтага часу беражліва захоўваюць песні, якія народная традыцыя адносіць да песень Вялікай Айчыннай вайны.

Сучасная народная творчасць прадстаўлена ў асноўным прыпеўкамі. І тут мы пачулі жартоўную песню пра мужа-няўдалцу «На камені ножкі мыла».

Што асабліва прыемна адзначаць, дык гэта пераемнасць песен-

Вялікая ўвага хлебу, печыву надавалася тут не толькі ў календарнай абраданасці. Спецыяльны белы хлеб пяклі на вяселле ў маладой. Ён называўся падручнік. З гэтым хлебом сустракалі маладых у нявесты, ён ляжаў перад ёю на сталі, з ім праводзілі маладою да жаніха. Загарнуўшы ў ручнік, хлеб бралі пад руку (адсюль і назва — падручнік), а ў маладога таксама клалі на стол, а потым раскрывалі, як каравай, і частавалі гасцей.

Надзвычай урачыста абстаўлялася і плячэнне каравая. Цікава, што ўсе этапы яго прыгатавання суправоджаліся спецыяльнымі каравайнымі песнямі.

Увдачны каровай, увдачны,
Да він у Колічку удвася,
Да він у Колічку удвася,
Да ў усякі узоры убрався.

Трэба сказаць, што з усіх традыцыйных песень найбольш захаваліся песні вясельныя. І зараз лічыцца, што вяселле без аднаведных песень — няўдалае. З усіх этапаў вясельнага рытуалу вызначаецца вечар у нявесты, калі робяць «квітку» — упрыгажэнне для маладых, вясельнага поезда. У песнях на гэты выпадак гаворыцца і пра сам працэс віцця вянка, тут і роздум пра далейшае жыццё, развітанне з дзявочай воліай.

Рожу, рожу, годы рожуваты,
Ўжэ тобі, Танечко, тут нэ зымоваты.

Ужэ тобі з рожы вэнкі нэ віты,
У тых віночках ужэ не ходыты.
Натэ, дывочкы, моі выночкы,
Спомынайтэ мэне шчой годыночкы.
Шчой годыночкы, шчой ныздэлчкы,
Што ходыла з вамі на вэчэрчкы.

Часам дзіву даецца, колькі песень ведаюць некаторыя спявачкі. Вера Паўлюкавец з вёскі Махро пераспявала нам бадай што цалкам усё вяселле. Яна добра ведае песні кожнага з яго этапаў, і не па аднаму варыянту, а цэлымі цыкламі. Пры гэтым з свайго вялікага рэпертуару яна адбірае такія, дзе ёсць і мастацкі вобраз, і здаровы народны гумар, і глыбокая жыццёвая мудрасць.

У адным артыкуле немагчыма расказаць пра ўсе нашы запісы, якія маюць вялікую каштоўнасць. Спецыяльнай размовы заслугоўваюць знаходкі ў галіне народнага тэатра, звесткі пра які раскрываюць цікавыя старонкі жыцця гэтага жанру ў параўнальна недалёкіх ад нас часы, яго лёс у нашы дні, асабліва часта ўзаемадзеяння беларускай і польскай фальклорных традыцый.

Экспедыцыйныя падарожжы пераконваюць у жыццяздольнасці народнай паэтычнай спадчыны, якая і сёння займае важнае месца ў духоўнай культуры сучаснікаў. Яны заўсёды выклікаюць пакуццё гордасці за наш таленавіты народ і шчырую ўдзячнасць усім тым, хто шчодро падзяліўся з намі цудоўным паэтычным скарбам.

Галіна БАРТАШЭВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

КРЫНІЧКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Зімсвыя забавы.

Фота Э. ВІКТАРАВА.

Ілья ШАХРАЙ

ГРАБЯНЕЦ

Барсук знайшоў на лясной сцежцы прыгожы грабянец. І рашыў яго прысвоіць. Ды раптам узяло сумненне: «Ці не зубр гэта згубіў? Даведаецца — чакай непрыемнасцей».

Зубр пасвіўся непадалёку. Пачуўшы, у чым справа, сказаў:

— Буду я, зубр, нейкім грабянцом забаўляцца. Відаць, мядзведзь згубіў — футра ім вычэсвае, моль ганяе.

Пайшоў барсук да мядзведзя. Спытаў, ці яго грабянец. І зубрыныя словы пра моль перадаў. Мядзведзь раззлаваўся і выгнаў барсука з бярогі, кінуўшы наўздагон:

— Мабыць, воўк грабянец згубіў, ён у нас франтам ходзіць.

Сустрэў барсук воўка. Спытаў, ці яго грабянец. І пра франта не прамінуў сказаць. А воўк кіпцюры выпусціў, пашчу разявіў з ікламі страшнымі — ледзь барсук са страху не памёр. Добра, што адпусціўся воўк, пра лісу ўспомніў:

— Гэта яна ў нас модніца, пэўна, яе грабянец.

Адшукаў барсук лісу. Спытаў, ці яе грабянец. І воўчыя словы пра модніцу згадаў. Дык ліса аж зайшла ад крыку. І пацягнула барсука да воўка — адносіны высвятляць.

Воўк спаслаўся на мядзведзя. І ўтраіх рушылі да яго. Мядзведзь усё зваліў на зубра. І ўжо ўчацварых адправіліся на зубрыную паляну.

Падняўся вялікі шум, адзін з адным спрачаюцца.

І тут пачуўся тоненькі галасок:

— Паважаныя, гэта я грабянец згубіла. Дзякуй, што знайшлі!

Гаварыла маці маленькіх воўчыкаў. Яна растлумачыла, што кожную раніцу прычэсвае сваіх дзетак, бо нараджаюцца тыя без калючак — з мяккімі іголачкамі.

Сорамна стала барсуку — хацеў прысвоіць чужы грабянец.

А звяры памірыліся. І мядзведзь запрасіў іх у госці — чай з мёдам піць.

ЯК ВЫНАЙШЛІ ПРАМАКАТКУ

Быў час, калі людзі ўмелі ўжо рабіць добрую паперу, а звычайнай прамакаткі зрабіць не маглі. Таму, напісаўшы што-небудзь, пасыпалі сухім пяском. Ён убіраў чарніла. Пасля пясок стрэсвалі. Былі нават на гэта спецыяльныя пясочніцы.

Але аднаго разу на папяровай фабрыцы майстар забыўся ўліць у кацёл клей. Папера атрымалася рыхлая. Гаспадар дужа раззлаваўся і моцна крычаў. Ён схпіў пяро і правёў на паперы тоўстую рысу. Глядзіце, на ёй няма як пісаць...

Чарніла ўвачавідкі высахла.

Так незнарок была вынайздена прамакатка.

ЗАГАДКА Ў ЕЛЬНІКУ

За ракою расце яловы лес. Раптам сярод елак — дубкі. Хто садзіць іх тут? Не могуць жа цяжкія жалуды прыляцець з ветрам. Жалуды падаюць на зямлю пад дуб. Відаць, дзеці прынеслі іх увосень, калі бавіліся тут, і пагублялі. Магло быць і так. Але хутчэй за ўсё прычына тут сойка.

Увосень нярэдка можна ўбачыць сойку, якая ляціць з жалудом у дзюбе. Ляціць яна часта досыць далёка ад дуба, з якога яго сарвала, а потым хавае жолуд у зямлі. Гэтак яна робіць сабе запасы на цяжкія дні, калі жалудоў і іншага корму будзе не ставаць.

Увесну жалуды пусканюць расці. Сойкі лёгка знаходзяць па гэтых растках схаваныя жалуды. Але заўсёды некалькі расткоў не трапіцца птушкам на вочы, і удалечыні ад матчынага дрэва вырастуць маладыя дубкі.

ПРЫКАЗКІ

Прыемнае слова як вя-
сновы дзень.

Кніга — маленькае акен-
ца, ды праз яго ўвесь свет
відаць.

У сваім краі, як у раі.

Усякая птушка сваё
гнездо бароніць.

Жураўлі ляцяць высо-
ка — зіма яшчэ далёка.

Па рабоце майстар ві-
даць.

Кашы маслам не сапсу-
еш.

За багацце розуму не
купіш.

Слоўка як птушка: вы-
пусціў — не вернеш.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

УСЁ ЗІМА ЗАСНЕЖЫЛА

Белымі сняжынкамі
Уся дарожка ўсеяна.
Была ў полі рэчанька,
Ды не стала. Дзе яна!

Была ў полі елачка,
Пышная, зялёная,
А яе мяцеліца
Замяла шалёная.

Азярцо празрыстае
За сямом свяцілася.
Посцілка бялюткая
На яго звалілася.

Тут зіма заснежила
Брамы і штыкеты,
Кожны куст і дрэва
У белае адзеты.

Ранкам нашу сцэжку,
Што да школы сцэлеца,
Мы ізноў пратопчам.
Не мяці, мяцеліца!..

Казімір КАМЕЙША

ПЕРШЫ СНЕГ

Пасыпаў мяккі снег,
І раніцай сама
Паклікала мяне
На вуліцу зіма.

Перш чым пайсці ў зіму,
Што я з сабой вазьму!
Найперш дастану з шафы
І паліто, і шалік.

А каб не прастудзіцца,
Надзену рукавіцы,
Махнатую вушанку
І... не забуду санкі.

Перш чым пайсці ў зіму,
Я восень абдыму
І ліст пашлю вясне:
«Прыходзь, як адпачнеш!»

Уладзімір МАЦВЕЕНКА

«МЯДЗВЕДЗІ»

— Мы штодня аб цырку мроім,
Мы з сябе мядзведзяў
строім,—

Кажуць бабцы ўнукі. —
Ты, бабулечка, ўставай,
Нам рабіць дапамагай
Цыркавыя трукі.

— Як жа я дапамагу!
Гойсаць з вамі не магу,—
Ім бабуля кажа.—
Хіба буду тут сядзець
І, як той глядач, глядзець,
Хто з вас што пакажа!

— Па цукеркі ты схадзі,
Іх у сумку пакладзі.—
Раіць хітры Федзя.—
Потым будзеш даставаць
І патроху частаваць
Кожнага «мядзведзя».

Віктар ГАРДЗЕЙ

ВІТАМІН

Дзед у садзе сліў натрос —
Поўны кош дамоў прынёс.

— На здароўе еш, Ігнат, —
Вітамінаў у іх шмат.

Сліву ўнук пасмакаваў,
Дзеду костачку падаў:

— Вось і праўда вітамін,
Ды шкада — ўсяго адзін.

ПЕСНЯ СОНЕЙКА

Словы І. БУРСАВА

Музыка У. БУДНІКА

Я не проста ў небе круг,
Я для ўсіх жаданы друг,
Я руку ўсім падаю,
Песні я для ўсіх пяю.

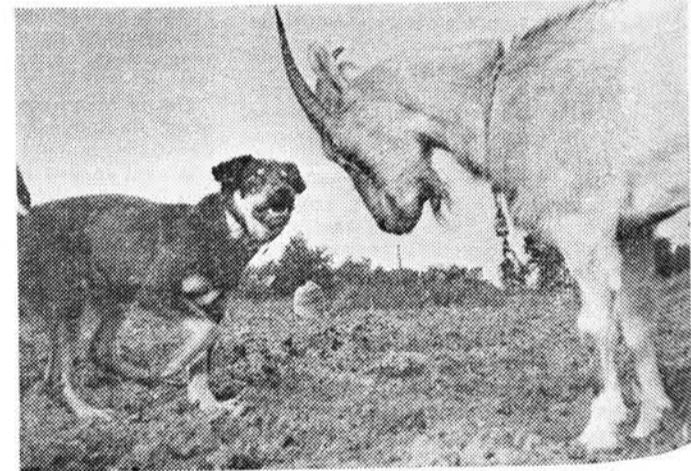
Прыпеў:

Дзень, дзень, тра-ля-ля!
Прачынаецца зямля.
Грэйся, калі ласка,
І святлом, і ласкай!

Сонца ў сто кастроў гарыць, —
Мы ўсе верныя сябры.
Каб у танцы закружыць,
Нам без сонца не пражыць.

Прыпеў:

Дзень, дзень, тра-ля-ля!
Прачынаецца зямля.
Усе на белым свеце
Сонейкавы дзеці!

Размова.

Фота Э. ЭЛЬКСІНА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 2122